İBNÜ'L-FÂRİD

KASÎDE-İ YÂİYYE

Hazırlayan

İhramcızâde İsmail Hakkı

2016

İBNU'L-FÂRİD'İN HAYATI

İbnü'l-Fârid (z) Kahire'de dünyaya geldi. Doğum tarihini, divânını derleyen kızından torunu Şeyh Ali 4 Zilkade 577 (11 Mart 1182), İbn Hallikân 4 Zilkade 576 (22 Mart 1181) olarak gösterir. Aslen Hama'lı olduğu için Hemevî, Mısır'da doğduğu, yaşadığı ve vefat ettiği için Mısrî nisbeleriyle anılmıştır. Künyesi Ebû Hafs (Ebü'l Kasım) tam adı; Şerefüddîn Ömer b. Ali b. Mürşid es-Sa'di el-Hamevî el-Mısrî'dir. Babası Ali b. Mürşid evinin bir depremde harap olması üzerine Hama'dan Kahire'ye göç etmiştir. **Babası, mahkemede kadınların eşlerinden almaları gereken mîras ve nafakayı tesbit işiyle uğraştığından "Fârid (z)" diye bilindiği için İbnü'l-Fârid olarak meşhur olmuştur.** Daha sonra kendisine teklif edilen kadılkudatlık vazifesini kabul etmemiş, vefatına kadar Ezher Camii'nde inzivaya çekilerek zâhidâne bir hayat yaşamış ve ibâdetle meşgul olmuştur. Babası Ali b. Mürşid zâhidâne bir yaşam sürmüştür ve İbnü'1-Fârid ilk bilgileri babasından almıştır. Ebû Muhammed İbn Asâkir'den hadis okudu; Şâfiî fıkhı, dil ve edebiyat dersleri gördü.

İbnü'l-Fârid genç yaşta tasavvufa yöneldi, babasından izin alarak Müstaa'zafîn vadisindeki Mukattam dağındaki bir mescidde kendini ibadet ve tefekküre verdi. Çileli bir

hayatı tercih etmesine rağmen tasavvufta istediği noktaya gelemediğini düşünen İbnü'l-Fârid, bir gün medreseye giderken Şeyh Bakkâl isminde melâmetî bir zât ona fetih ve feyzin kendisine Mısır'da değil Mekke'de geleceğini, hemen oraya gitmesi gerektiğini söyledi. İbnü'l-Fârid kısa bir tereddütün ardından itaat etti ve Mekke'ye gitti. Mekke çevresindeki dağlarda ve çöllerde çile çıkarmaya başladı. On beş sene süren bu çetin dönem onun rûhî hayatı üzerinde derin etkiler bıraktı. Mekke'de iken h.628/m.1230'da Avârifü'l-Ma'ârif müellifi Sühreverdî ile görüştü. Son yıllarını Kahire'de Ezher Camii'nde vaaz ve sohbetle geçiren İbnü'l-Fârid 2 Cemâziyelevvel 632'de (23 Ocak 1235) vefât etti. Mukattam dağının eteğindeki Karâfe'de Arıd (z) diye bilinen mescidin yanında toprağa verildi, ölüm yıl dönümünde ve cuma günleri kabri ziyaret edilip şiirlerinin ilâhî şeklinde okunması gelenek olmuştur.

İbnü'l-Fârid orta boylu, güzel yüzlü, kırmızıya yakın tenli, güzel giyimli hoş sohbetli, insânî ilişkilerinde gayet olumlu, hoş sohbetli ve latîf bir insandır. Mısır Eyyûbî hükümdarları Selâhaddin, el-Melikü'1-Azîz, el-Melikü'l-Âdil ve el-Melikü'l- Kâmil dönemlerinde yaşayan İbnü'l-Fârid bunlardan saygı görmüştür. Kaynaklarda onun ziyaretlerden hoşlanmadığı, el-Melikü'l-Kâmil'in gönderdiği 1000 altını almadığı, hükümdarın maiyetiyle

birlikte kendisini ziyarete gelmekte olduğunu haber alınca caminin öbür kapısından çıkıp İskenderiye'ye gittiği, burada bir süre kaldıktan sonra Kahire'ye döndüğü, hükümdarın kendisine bir türbe yaptırması teklifini de kabul etmediği bildirilmektedir. **Bu hediye ve ziyaretin sebebi ise Melik'in en fazla elli beyitlik olarak bildiği sonu "ya harfi" ile biten kasidelere, yanında bulunan kadı'nın İbnü'l-Fârid'a ait yüz elli beyitlik yâiyye kasîdesini okuyarak Melik'i hayrette bırakmasıdır.**

İbnü'l-Fârid'ın tasavvufî şahsiyeti, toplumdaki konumu, insanların İbnü'l- Fârid'a olan sevgisi onun şiirlerinin meşhur olmasının en önemli sebepleridir. Yoksa şiirindeki sanatsal güzellik ve hârika oıjinal ma'nâlar onun tasavvufî yönü olmaksızın bir değer ifade etmeyecekti ve uzun bir süre sonra dîvanı kaybolacaktı. Ayrıca şiir kuvvetine güç katan sebeplere onun döneminde bulunan Ebû Nüvâs, eş-Şerîfü'r-Razî, Abbâs b. Ahnef gibi şairlerin edebî gücü de eklenebilir.

İbnü'l-Fârid, gerek Mısır'daki Mukattam dağında gerekse Mekke civarındaki vâdilerde münzevi bir hayat yaşamış, riyazet yapmış, defalarca erbaîne girmiş, âdetâ dağlarla, vadilerle, buralardaki bitki ve hayvanlarla dostluk kurmuş, bunları hayatının bir parçası haline getirmiş, şiirleriyle özdeşleştirmiştir. Yalnız başına terkedilmiş mescidlere gidip

halvet yaşamıştır. Bu tür halvetler onun rûhunu şekillendirmiştir.

Şeyh Ali, İbnü'l-Fârid'in zaman zaman kendinden geçip hayret ve dehşet içinde gözlerini belli bir noktaya diktiğini, söylenenleri duymadığını, yanındakileri görmediğini, yiyip içmediğini, uyumadığını, bu halin bazan on gün, hatta daha uzun süre devam ettiğini anlatır ve asıl adı **"Nazmü's-sülûk" olan "et-Tâiyyetü'l-kübrâ"** kasidesini bu hal geçince söylemeye başladığını, bir defada otuz, kırk veya elli beyti irticalen okuduğunu, eserin böyle tamamlandığını bildirir.

II. ESERLERİ

İbnü'l-Fârid'ın divanının, en eskisi Konya Yûsuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunan (nu.7838) ilk üç nüshasında mevâliyyâ, "dû beyt" denilen bazı dörtlüklerle lugazların (manzum bilmece) yanında "Tâiyye" ve "Hamriyye" kasidelerinin de dâhil olduğu on beş kaside mevcuttur. Arberry gibi bazı yazarlara göre İbnü'l-Fârid'ın en önemli kasidesi "Tâiyye"dir. Daha sonra torunu Şeyh Ali tarafından derlenen nüshada ise yirmi dört kaside bulunmaktadır. Eser daha sonra birçok defâ basılmıştır.

Divandaki en önemli şiir daha çok "el-Kasîdetü't-tâiyye" veya "et-Tâiyyetü'l- kübrâ" olarak bilinen kasidedir. İbnü'l-Fârid bu kasideye önce "Enfesü'l-cenân ve nefâisü'l-cinân",

ardından "Levâihu'l-cenân ve revâihu'l-cinân" adını vermiş, daha sonra rüyada gördüğü Hz. Peygamberin işareti üzere "Nazmü's-sülûk" diye isimlendirmiştir. 750 beyitten fazla olan bu kaside şairin bir tür manevî yolculuğunun ve rûhî miracının tasviridir.

KASİDE-İ YÂİYYE YAZILIŞ HİKÂYESİ

Melik Kâmil, edebiyat ve şiire olan ilgi ve sevgisinden dolayı zaman zaman edebiyat meclisleri düzenler ve kendisi de bu meclislere katılırdı. Bir gün onun tertip ettiği bir mecliste, nazımda en zor kafiyenin hangisi olduğu hakkında tartışma yapılmaktaydı. Kâmil, en zor kafiyenin "Ya" harfi olduğunu ileri sürmüş ve meclistekilerden sonu sâkin "Ya" harfiyle biten şiirler okumalarını istemişti. Meclistekilerin hemen hepsi hafızalarındaki istenen kafiyedeki şiirleri okurlar fakat okunanlar arasında en uzun olanı bile on beyti geçmez. Bunun üzerine Kâmil:

"Ben sonu silkin "Ya" ile biten elli beyitlik bir kaside biliyorum" der ve bu kasideyi meclistekilere okur.

O esnada mecliste bulunan Melik Kâmil'in özel kâtibi Kadı Şerefuddîn, söz alarak: "Ben, aynı kafiyede yüz elli beyitlik bir kaside biliyorum " der.

Bu sözler üzerine şaşıran Kâmil, özel katibine şöyle der: "Ey Şerefuddîn! Sen, câhiliye ve İslâmî dönemde

nazmedilmiş divânların hemen hepsini kütüphaneme getirmeye çalışmıştın. Ben, bu divânların içerisinde çok sevdiğim sakin "Ya" ile biten ve elli beyti geçen bir kasideye rastlamadım. Bahsettiğin şu yüz elli beyitlik kasideyi oku da dinleyelim. "

Bunun üzerine Şerefuddîn de İbnu'l-Fârid'in ilk beyti aşağıdaki gibi olan kasidesini okur (Remel):

"Ey nimetler ihsan ederek develeri süren, çölleri süratle kateden, yönünü Tay kabilesinin kum tepelerine çevir. "

Kasidenin tamamını dinledikten sonra, beğenisini ifade eden Melik Kâmil, kasidenin kime ait olduğunu sorar. Özel kâtip de okuduğu kasidenin İbnu'l-Fârid'e ait olduğunu söyler. Bunun üzerine Melik, Şerefuddîn'den şair hakkında bilgi alır. Nerede yaşadığını vs. sorar. O da şairin bir süre Hicaz'da bulunduğunu ancak yakın zaman önce Mısır'a döndüğünü ve şu sıralarda Ezher Camii'nin hitabet salonunda dini ve tasavvufî konularda halka sohbetler yaptığını söyler. Bunun üzerine Melik, birtakım hediyelerle özel katibini şairin yanına göndererek onu edebiyat meclislerine davet eder. Ancak hediye kabul etmeyen ve özellikle devlet erkâmna karşı mesafeli duran İbnu'l-Fârid, bunu kabul etmez. Bu tavırlarıyla şair, Melik Kâmil'in merakım iyice celbeder. Bunun üzerine Kâmil, davetine

icabet etmeyen şairi ziyaret etmek üzere şehre gelir ancak şairi yerinde bulamaz.

Şair, Hicaz dönüşünde özellikle ramazan aylarında uzlete yönelir, vaktini oruç ibadeti ve tefekkürle geçirirdi. Mukattam dağı, onun erbainiyyat denilen kırk günlük ibadet ve uzlet için en çok tercih ettiği yerlerdendi.

İskenderiye'de bir süre kalan İbnu'l-Fârid, burada hastalanır ve Kahire'ye tekrar geri döner. Şairin rahatsızlandığım haber alan Melik, onun için İmam Şâfi'nin kabrinin bulunduğu türbenin kubbesi altında bir mezar hazırlatmak üzere şairden izin ister. Ancak buna rızasının olmadığım belirten şair için ayrı özel bir türbe yaptırmak üzere tekrar onun müsaadesine başvuran Melik, yine aynı olumsuz cevabı alır.

Kaynak: Y. Seracettin BAYTAR, İBNU'L-FÂRİD, HAYATI VE DİVÂNI, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, 2008, Erzurum

KASİDE-İ YÂİYYE – İBNÜ'L FARİD

1. سائقَ الأظعانِ يَطوي البيدَ طَيْ

مُنْعِماً عَرِّجْ على كُثْبَانِ طَيْ

[Ey aşk ve hevâ çölünün kervanım güden sürücü! Güzelliğin ve cemâlin toplandığı Tay kabilesinin tepelerine doğru çıkarsan..]

2. وبِذَاتِ الشّيح عنّي إنْ مَرَرْ

تَ بِحَيٍّ من عُرَيْبِ الجِزعِ حَيْ

[Ve ferahlık veren (بِذَاتِ الشّيح) denilen yerde yiğitlik ve büyüklük ortaya koyan Benî Yerbû' kabîlesi içinden geçersen...]

3. وتلَطّفْ واجْرِ ذكري عندهم

علّهُم أن ينظُرُوا عطفاً إلي

[Merhametini celb etmesi ümit edilen, adı vefâ olan akıbetimi hatırlatma lütfunu esirgeme.]

4. قُل ترَكْتُ الصّبّ فيكُم شبَحاً

ما لهُ ممّا بَراهُ الشّوقُ فَيْ

[Hakk'ın nûrunun peyderpey indiği fâni cismi, aşk ile kederlenmiş ve korumasız bir nûr ağacı olduğu halde çölde terk eylediğini söyle.]

5. خافياً عن عائِدٍ لاحَ كَمَا

لاحَ في بُرْدَيهِ بعدَ النشرِ طَيْ

[Zayıf cismi, sarılmış olduğu örtüsünün altında her hasta ziyaretçisine gizlendiği gibi bükümlerinin göze çarpmayacak mertebede incelik kazandığını dahi söyle.]

6. صارَ وصفُ الضّرّ ذاتيّاً لهُ

عن عَناء والكلامُ الحيّ لَي

[Zâtî olan meşakkat ve zahmet sıfatları sebebiyle en açık sözleri bile hayat emâresi olmayacak derecede kapalı ve muhtasar olduğunu dahi söyle.]

7. كهِلاَلِ الشّكّ لولا أنَهُ

أنّ عَيني عَيْنَهُ لم تتأيْ

[Zayıf cisminin, görüldüğü kesin olmayan hilâle döndüğünü, dert çekmekten ve ayrılığın acısından için için inlemesi duyulmasa, fâni vücudunu görmenin mümkün olmayacağını dahî söyle.]

8. مِثْلَ مسلوبِ حياةٍ مثلاً

صار في حُبّكُمُ مَلسوبَ حَي

[Aşk yolunda yılanın sokması ile yaralanmasıyla hayâttan sıyrılmış, bir garîb zayıf bulunduğunu dahî söyle.]

9. مُسْبِلاً للنأيِ طَرْفاً جادَ إن

ضَنّ نَوءُ الطّرْفِ إذ يسقط خَيِ

[Nev'ü't-tarf yıldızının kaymaması yağmurun yağmasına ne derece engeller ve cimri davranırsa ayrılığın tesiri ile ağlayan gözün gözyaşlarının o derece cömert ve bol olduğunu anlat.]

10. بَيْنَ أهلِيهِ غَريباً نازحاً

وعلى الأوطانِ لم يعطِفْه لي

[Ailesi içerisinde garîb ve kimsesiz, vatan içerisinde gurbet ve uzaklığın elemi ile her türlü emel ve heveslerinden mahrûm olduğunu dahî söyle.]

11. جامِحاً إنْ سِيمَ صَبراً عنكُمُ

وعليكُمْ جانِحاً لم يتأيْ

[Aşkın elemlerinin türlü türlü meşakkatlerine sabırlı ve gönülsüz şâhit olarak aşka can atarcasına yönelen gönül deryâsının aşığı olduğunu dahî anlat.]

12. نَشَرَ الكاشِحُ ما كانَ لهُ

طاويَ الكَشحِ قُبَيلَ النأيِ طي

[Güvenilmez eline sinirlerini alan kimsenin, firkat elemiyle güç ve kudretinin kesildiğini görünce, gizli rakîbinin düşmanlığını ortaya koyduğunu dahî söyle.]

13. فِي هَوَاكُمْ رَمَضَانٌ عُمْرُهُ

يَنقضي ما بَيْنَ إحْياءٍ وطَيْ

[Güç yetirilemeyecek aşk derdiyle geçen hayat müddetinin ramazân günleri gibi uykusuzlukla, açlıkla sona ereceğini dahî söyle.]

14. صادياً شوقاً لِصَدّا طَيْفِكُمْ

جِدَّ مُلْتَاحٍ إلى رؤيا ورَي

[(صادياً) denilen ve tatlı suyu ile bilinen meşhûr kuyuya hücûmeden susuzlar gibi, yârin hayâline ölümüne arzu ve iştiyâk etmekte olduğunu dahî söyle.]

15. حائِراً في ما إليهِ أمرُهُ

حائِرٌ والمَرء في المِحْنَة عَي

[Acz hâlinin kapsamının hangi neticelere götüreceğini hayret içerisinde ve şaşkın olarak terk eylediğini dahî söyle. Ma'lûmdur ki, sıkıntı insanı hayrete düşürür.]

16. فكَأَيٍّ منْ أسىً أعيا الإسا

نال لو يعِنيهِ قَولي وكأي

[Dermânsız dertlerinden hekimlerin acziyetlerini ortaya koyduklarını dahî söyle. Dermânsız o dertleri ta'rîf edip sayarsam sen dahî hayrete düşersin.]

17. رائياً إنكارَ ضُرٍّ مَسّهُ

حَذَرَ التّعنيفِ في تعريفِ رَي

[Kalbi meftûn eden şâhidi, i'tiraf ve teşhîre neden olur korkusuyla, çektiği ızdırâbı ve inlemelerini gizlemekte olduğunu dahî söyle.]

18. والّذي أرويهِ عن ظاهِرِ ما

باطني يَزْويهِ عن عِلْميَ زَي

[Her ne söylersen söyle görünen hâlinden ibâret olduğunu, içinden henüz haberdâr olmadığını dahî söyle.]

19. يا أُهَيْلَ الوُدّ أنّى تُنْكِرُو

نِيَ كَهْلاً بعدَ عِرفاني فُتَي

[Ey sevgi çocuğu! Genç bir yiğitçik olduğumu pekâlâ bilirsiniz. Vakitsiz gelen yaşlılık sizi hayrete düşürse bile bu durumu nasıl inkâr etmek istiyorsunuz!]

20. وهَوى الغادةِ عَمري عادةً

يَجْلُبُ الشّيبَ إلى الشّابِ الأُحَي

[Hayatıma yemin ederim ki, sevimli yumuşak teninin arzusu, ihtiyarlaması âdeten zamana ihtiyaç duyan esmer tenli gençleri bile pek çabuk yaşlılığa dûçâr ediyor.]

21. نَصباً أكسبَني الشّوقُ كما

تُكْسِبُ الأفعالَ نَصباً لامُ كَيِ

[Fiilleri nasb eden lâm (ل) gibi aşk ve hevâ da beni zahmet ve sıkıntıya giriftâr etti.]

22. ومتى أشكُ جِراحاً بالحشا

زِيدَ بالشكوى إليها الجُرحُ كَيِ

[Ne vakit kalbimdeki yâralardan şikâyet edersem ayrılık ve firâkı hatırlamak gibi aşkın ma'sûmiyetine ters hallerle neşvesinden mahrûm olurum. Bu yürek dağlayan hâtıralar kalbin yâralarını tekrar açar.]

23. عَيْنُ حُسّادي عليها لي كَوَتْ

لا تَعَدّاها أليمُ الكَيّ كَيْ

[Hasetçilerin gözleri ile çok hüzünlü olan kalp, bir taraftan da rekâbetkârâne hücumları mahvolası rakîbin rekabetiyle rahatsız oluyor.]

24. عَجَباً في الحرب أُدعى باسِلاً

ولها مُسْتَبْسِلاً في الحُبِّ كَيْ

[Hayret edilecek bir şeydir ki, savaş ve harplerde cesur ve yürekli yiğitler, aşk ve sevginin karşılaştığı savaş meydanında korkak ve zayıf oluyorlar.]

25. هل سَمِعْتُمُ أو رأيتُمْ أسَداً

صادَهُ لَحْظُ مَهاةٍ أو ظُبَيِ

[Cesaret ve yiğitliğin arslanı olan aşk yiğitlerinin, yaban öküzü ve ceylan tuzağına düştüğünü görüp duyduğunuz oldu mu?]

26. سَهْمُ شَهْمِ القَومِ أشوى وشَوى

سهمُ ألحاظِكُمُ أحشايَ شَيِ

[En cesur bir kavmin en pervâsız oku çok defa asıl hedefe ulaşmayarak, öldürücü olmayan bir a'zâya tesâdüf eder. Gözlerinizin bakışları ise asla hedeften şaşmıyor.]

27. وَضَعَ الآسي بصَدْرِي كَفَّهُ

قال ما لي حيلةٌ في ذا الهُوَيِ

[Aşkın mâhir hekîmi, iyleşmesi mümkün yâralı kalbime şifâ veren elini koymakla, bundan sonra bu derde çâre ve tedbîr imkânsızdır dedi.]

28. أيُّ شيءِ مُبْرِدٌ حَرّاً شَوى

لِلَشّوى حَشْوَ حَشَائِي أيُّ شي

[Kalbimi dondurup cihânı dahî yakan aşkın ateşiyle, bütün a'zâlarımı yakan şu dondurucu harâret ne olsa gerek?]

29. سَقَمِي مِنْ سُقْم أجفانِكُمُ

وبِمَعْسُول الثّنايا لي دُوَيْ

[Benim hastalığım sizin gözlerinizin hastalığıdır. Bu derdin tek âcil devâsı tatlı ağız suyunuzu bahşeden dişlerinizdedir.]

30. أوعِدوني أو عِدوني وامطُلوا

حُكْمٌ دين الحُبّ دَينُ الحبّ لَيْ

[Mükâfât ve cezanız, her ikisinide yerine getirmiyorsunuz. Hakkınız var, aşkın kanununun her hükmü, borcunun ödenmesinde geciktirmeyi emreder.]

31. رَجَعَ اللاّحي عليكُمْ آيِساً

مِنْ رشادي وكذاكَ العِشْقُ غي

[Bakışları çarpık rakîb, akıl ve şuûrumdan ümitsiz olarak levm etmez oldu. Bilmiyor ki âşıktaki akıl ve rüşd sersemlik ve hayretten ibârettir.]

32. أَبِعيْنَيْهِ عَمىً عنكُمْ كَما

صَمَمٌ عن عَذْلِهِ في أُذُنَي

[Haydi, ben bu levm ve azarı duymamak için sağırlığı seçeyim. Tahammülsüz güzelliğinize bakmanın nasıl zor olduğunu görmeyen rakîbin (gözaleyici sevgili) gözleri kör mü olmuş?]

33. أَوَ لم يَنْهَ النُّهَى عَن عَذْلِهِ

زاوياً وجَهَ قَبُولِ النّصحِ زَي

[İnsanı aldatan öğütlere kulak asan yok. Rakîb ise durmadan söylenir. Arkasında akıl sahipleri olduğu halde, hafife alma ve kabul etmemelerini anlamakta ahmaklık gösteriyorlar.]

34. ظَلّ يُهْدِي لي هُدىً في زَعْمِهِ

ضَل كم يَهْذي ولا أصغي لِغي

[Garib olan şu ki, bu nasîhatlerle bâtıl iddialarla bana doğru yolu gösterecek rehber olmak isterler. Birçok hezeyânlar etti, hiç birini dinlemedim.]

35. ولِما يَعْذُلُ عن لياء طَوْ

عَ هوىً في العذل أعصى من عُصي

[Hiç düşünmüyor ki, leb-i lemyâ-i cânâna (kadınların alt dudağındaki uçuk esmerlik) isteyerek itaat eden ve Usâ kabîlesinin isyandaki ısrarı kadar inatçı olan bir cânını fedâ eden âşığa levmler, serzenişler nasıl müessir olabilir?]

36. لَوْمُهُ صَبّاً لدى الحِجْرِ صَبا

بِكُمُ دَلّ على حِجْرِ صُبَي

[Aklın hafifliğini gösteren çocuksu hayallerine bakmazda, Hicr-i İsmâil (Mekke-i Mükerreme'de er-Rahme'nin altında Hicr-i İsmâîl adıyla bilinen bir yer)'de vâki olması sebebiyle bozulma imkânı olmayan aşk anlaşmasını bozmak ister.]

37. عاذِلي عن صَبْوَةٍ عُذْرِيّةٍ

هيَ بي لا فَتِئَتْ هَيَّ بنُ بَيَ

[Nesebinin meçhûliyetini hatırlamazda, tertemiz aşklarıyla (عُذْرِيّة= Yemen'de aşk ve iffetle meşhûr) olan kabilesine mahsûs âşüftelikten beni men' etmeye kalkar.]

38. ذابتِ الرّوحُ اشتياقاً فهْيَ بَعْ

دَ نَفاذِ الدّمعِ أجرى عَبَرَتي

[Aralıksız dökülen kanlı gözyaşlarım artık akmaz oldu. Şimdi gözlerimden iştiyâkın ateşi ile eriyip gitmiş olan rûhum su gibi akıyor.]

39. فهَبُوا عَينيّ ما أجدى البُكا

عَينَ ماء فَهْيَ إحدى مُنيَتي

[Eriyip gitmiş olan rûhumun su gibi akışı bitecek gözlerimde. Kudretim bitmeden bana bir ayn-ı mâ' [suyun

kendisini] bağışlayın. Gözyaşlarımın akışından duyduğum ma'nevî lezzetlerden mahrûm olmayayım.]

40. أو حَشا سالٍ وما أختارُهُ

إن تَروا ذاك بها مَنّاً عَلي

[Veyâhut kudretsizliğime bakmayarak teselliye kabil bir kalb veriniz de, iki arzumun birisiyle olsun beni minnetdâr ediniz.]

41. بَل أسيئوا في الهَوى أو أحسِنوا

كُلُّ شيء حَسَنٌ منكُمْ لَدَي

[Ondan sonra ise ister visâlin güzel kokusu ile gönlümü sürûrla dopdolu ediniz. İster ayrılığın kötülüğü ile mahzûn ve mükedder eyleyiniz. Âşık olunan irâdenize bağlı bulunan vasl ve firâkın her ikisi benim için eşittir.]

42. رَوّحِ القلبَ بِذِكْرِ المُنْحَنَى

وأعِدْهُ عندَ سمعي يا أُخَي

[Kardeşciğim, adının anılması geçmiş günlerin birçok lezzetlerini hatırlatan (المُنْحَن) isimli yerin zikriyle kalbimi rahatlat.]

43. واشدُ باسمِ اللاَءِ خَيّمْنَ كذا

عن كُدا وَاعنَ بما أحويه حَي

[Ba'zı kere de (كُدا) mevkiine çadır kurulacak yer edinen Arab kızlarının isimlerini terennüm ederek şu perîşân hâlimle toplayıp arz ettiğim hüzünlü dilekçeme bakıveriniz.]

44. نِعْمَ ما زَمْزَمَ شادٍ مُحْسِنٌ

بِحِسَانٍ تَّخذوا زَمزَمَ حَي

[Zira şerefli zemzem kuyusunu bol çeşmeli bir yer edinen güzel yüzlülerin gönül okşayan sıfatlarına dair güzel na'me okuyan kişinin nağmeleri pek müessirdir.]

45. وجَنابٍ زُويَتْ من كُلّ فَجْ

جٍ لهُ قصداً رجال النُّجْبِ زَي

[Bir sürü asil develere süvâri olan yiğitler, aşkın sahrâ ve vâdilerinden fevc fevç (bölük bölük) gelip toplandıkları bu mübarek alanın kudsiyetine yemin ederim ki;]

46. وادّراعي حلّلَ التّقْعِ ولي

عَلَمَاهُ عِوَضٌ عن عَلَمي

[Âlem âlem arası sevgili vatanıma karşılık olan o mübârek alanın tozundan oluşan giysiden aldığım zırha yemin ederim ki.]

47. واجتماعِ الشّملِ في جَمعٍ وما

مَرّ في مَرٍّ بأفياء الأُشَي

[Tecelliyât-ı Sübhâniye'nin indiği yer olan Müzdelife'de toplanan maksatlarıma ve Merr-i Zahrân'da hurma fidancıklarının latîf gölgeleri altında geçen günlere yemin ederim ki;]

48. لَمِنىً عِندي المُنى بُلّغْتُها

وأُهَيْلُوهُ وإنْ ضَنّوا بِفَي

[Tek maksadı hüzünlü bir kalp olan Minâ'nın kıymetli sâkinleri, her ne kadar gidip gelme talebime cimrilik etseler de, âşıkların yüz ve alın sürdükleri yer olan avlunun yüce eşiğine yüz sürmekten başka arzum yoktur.]

49. منذُ أوضحتُ قُرى الشامِ وبا

ينْتُ باناتٍ ضَواحي حِلّتي

[Yaz ve kışında farklı farklı lezzet aldığım vatandaki o latîf söğüt ağaçlarını terk ettim. Şimdi, Şâm'ın kasvetli köylerinde bulunuyorum.

50. لم يَرُقْني مَنْزِلٌ بعدَ النّقَا

لا ولا مُسْتَحْسَنٌ مِنْ بَعدِ مَي

Bu halde dahî "Neka"dan başka hiçbir yer gözüme görünmez ve "meyy" denilen cihânı süsleyen sevgiliden başka aşkın câzibesi kalbimi cezp etmez oldu.]

51. آهِ وَاشَوقي لِضاحي وجهِها

وظَما قَلبي لذَيّاكَ اللُّمَي

[O dünya güzeli sevgilinin gönlümü aşkın nurlarıyla mes'ûd eden nurlu yüzü, susuzluk ateşiyle yakan leb-i lemyâsından (kadınların alt dudağında hafif esmerlik) akan emsalsiz tükrüğü .

52. فَبِكُلّ منه والألحاظِ لي

سَكْرَةٌ وَاَطَرَبَا من سَكْرَتي

Her nazarda göz ucuyla başka bakışı bir neşve ile kalbimi sarhoş ve şaşkın eder.]

53. وأرى من ريحِهِ الرّاحَ انتشَتْ

ولَهْ مِنْ وَلَهٍ يعْنُو الأُرَي

Şaraptaki hayat artıran neşve sevgilinin kâinata fedâ kıldığı Îsa'nın kanından aldığı akıcı koku ihsandandır.

Baldaki tatlılık dahi sevgilinin dayanılmaz tatlı dudağının hasretinden tevazuyla aşağılandı.

54. ذو الفَقَارِ اللّحْظُ منها أبداً

والحشَا مِنّيَ عَمروٌ وحُيَي

[O âlemi süsleyen sevgilinin bakışları Haydâr-ı Kerrâr'ın Zülfikârı gibi keskin benim zayıf ve kuvvetsiz kalbim ise Amr ve Hüyey gibi savaş maktülüdür.]

55. أنحَلَتْ جسمي نُحُولاً خَصْرُها

منه حالٍ فهْوَ أبْهَى حُلّتِيَ

[O eşsiz sevgili benim zayıf bedenimi beli kıl kadar ince güzele benzetti. Bu benzerlik benim için iki dünyadaki süslü giysilerin en eşsiz ve güzelidir.]

56. إنْ تَثَنّتْ فقَضِيبٌ في نَقاً

مُثْمِرٌ بَدْرَ دُجى فَرْعٍ ظُمَي

[O gönül aldatan sevgili güzellik sahrasında edâlı yürürken, bir buğday tenli dilberin siyah saçına benzeyen karanlık gecede, meyvesi dolunay olan bir latîf endamlı fidana benzer.]

57. وإذا وَلّتْ تَوَلّتْ مُهْجَتِي

أو تجلّتْ صارتِ الألبابُ فَيِ

[O rûha cân veren sevgili, istiğna edip yüz çevirdiğinde rûhum hayalini takip eder. Lütuf ve tecellî ederse akıl ve şuûrum yağmaya gider. Gariptir ki, vasl ve firâkın her birinde başka başka elem var.]

58. وأبَى يَتْلوَ إلاّ يوسُفاً

حُسنُهَا كالذّكرِ يُتْلَى عن أُبَيَ

[O gurur veren sevgili, güzellik ve zariflik timsâli Yûsuf aleyhis-selâm'dan tevâzu'nun bütün sırlarım almıştır ki,

Kur'ân'ın sırlarının menba-ı, Peygamber-i Zî-şân Efendimiz Hazretleri'nin Übeyy'e Kur'ân sûrelerini kırâat buyurmasına benzer.]

59. خَرّتِ الأقْمارُ طَوعاً يَقْظَةً

إنْ تراءَتْ لا كَرُؤيا في كَرِيْ

[Yûsuf aleyhisselâm yıldızların kendisine secde ettiğini rü'yâda görmüştü. O benzersiz sevgili imkân âleminde tecellî edince nice bin aylar uyanık ve hakîkî hâlde düşmeye ve secdeye mecbûr oldular.]

60. لم تَكَدْ أَمْناً تُكَدْ من حُكْمَ لا

تَقْصُصْ الرّؤيا عليهم يا بُنَي

[Yûsuf aleyhisselâm kendine yıldızların secdesini rü'yâda görüp de yüce pederi Ya'kûb aleyhisselâma arz ettiğinde kardeşlerinin tuzağı düşüncesiyle rü'yânın kimseye hikâye olunmamasını emretmişti. O eşsiz sevgiliye yapılan hakîkî secdeleri gizli ya da açıkta olsa hîleden uzaktır.]

61. شَفَعَتْ حَجّي فكانت إذ بَدَتْ

بالمُصَلّى حُجّتِي في حِجّتِي

[Kudsîlerin mihrâbı olan kâinâtın güzelliği namazda secde ettiğim yerde tecellî edince Ka'be'ye ulaşmakla iki hac etmiş oldum. Birinci hacca tahammül ettiğim sefer

meşakkati, diğerine mazhar olduğum rûhu kuşatan tecellîler gibi delilim var.]

62. فَلَها الآنَ أُصَلّي قِبِلَتْ

ذاكَ مِنّي وهْيَ أرْضَى قِبْلَتي

[Sevgilinin kaşlarına yüzünü çevirmek çaresiz ibâdet olduğunu söyledim, kabul etti. Âbidlerin kıblegâhı olan eşsiz ve sûrî güzelliği, ma'nevî kıblelerimin en kıymetlisi oldu.]

63. كُحِلَتْ عَيني عَمىً إنْ غَيْرَها

نَظَرَتْهُ ايهِ عَنّي ذا الرَّشَيْ

[Ey eşsiz ceylan, benden yüz çevir! O uğruna cihân fedâ edilecek sevgiliden başkasına gözlerim bakarsa gözlerim körlükle sürmelensin.]

64. جَنّةٌ عندي رُباها أمحَلَتْ

أم حَلَتْ عُجِّلَتْها مِن جَنّتي

[O eşsiz sevgili gölgenin olduğu yerlerde kudretin bereketli feyzi ile yeşil ve taze olsa da olmasa da benim yanımda cennet gibidir. (وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ=Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır. Rahman, 46) âyet-i

kerîmesiyle müjdelenmiş olan ümmetin hayırlıları arasında bana iki cennetin biri dünyada verildi.]

65. كعَروسٍ جُلِيَتْ في حِبَرٍ

صَنْع صنعاء وديباجِ خُوَي

[Yeni gelinin odasının en güzel ânı olan, o eşsiz sevgilinin mahsûlü o latîf çarşafla sana cilve yaparsa, gözlerini ondan almak nasıl kabil olur.]

66. دارُ خُلْدٍ لمْ يَدُرْ في خَلَدِي

أنّهُ مَنْ يَنْأ عنها يَلقَ غَيْ

[O kalbi meftûn eden sevgilinin gölgesini saldığı tepeler bana sonsuzluk diyârı oldu. Orada bulundukça ayrılık ve gurbetten dolayı kalbi kırık olmak hatırıma bile gelmez. Hükümdârın husûsi odasında ebedî kalan âşıklar için vuslat ve ayrılığın ne hükmü olabilir.]

67. أيُّ مَن وافى حَزيناً حَزْنَها

سُرّ لو رَوّحَ سِرّي سِرّ أيّ

[O cihânı süsleyen sevgilinin evinin haremine [saklı odasına] mahzûn giren sevinçli olur diyorum da, o mahremiyete kabil ve hazır olmadığımdan dolayı bu boş sözlerin kalbin ferahına asla te'sîri olmuyor.]

68. بِئْسَ حالاً بُدّلَتْ من أُنْسِهَا

وَحْشَةً أو من صلاحِ العيشِ غَي

[Binlerce keder olsun ki, ünsiyet vahşete, rahat yaşam hüsrâna ve mahrumiyete dönüştü.]

69. حيثُ لا يَرتَجِعُ الفائِتُ وا

حَسْرَتَا أُسْقِطَ حُزْناً في يَدَي

[Bundan sonra sonsuz hasretimle ellerimi yüzüme tutmalıyım. Zîrâ geçip giden bir şey geri dönmez.]

70. لا تُمِلْني عن حِمى مُرتَبَعي

عُدْوَتَيْ تَيْمَا لِرَبْعٍ بِتُمَي

[Beni artık çadırımı kurduğum yer olan (تَيْمَا) isimli mübârek mevki'den (حِمى) denilen yere meyl ettirmeyiniz.]

71. فَلُبانَاتي لبَانَاتٍ تَرا

ضُعُنَا فيها لِبَانَ الحُبّ سي

[Çünkü en büyük arzum, seviştiğimizde, memelerini emdiğim sevgilimle, gizli gül bahçesinin latîf yerinde hayatıma devam etmektir.]

72. مَلَلِي مِنْ مَلَلٍ والخَيْفُ حَيْ

فٌ تَقاضيه وأنّى ذاكَ وَيْ

[Bugünkü yorgunluk (مَلَلٍ) denilen kasvet verici yerdendir. Yazıklar olsun ki bundan sonra Mescid-i Hayf'ın ma'nevî neş'esiyle zevk etmek mümkün olmayacak.]

[Mescid-i Hayf : Mina'da Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin Vedâ haccında çadır kurduğu ve cemaatle namaz kıldığı yerde yapılan mescid.

Mina'da dağın eteğinde kurulduğundan Arapça'da vadilerde su yatağının biraz yukarısındaki yerler için kullanılan hayf adıyla anılan mescid, hac ibadetinin yapıldığı önemli mekânlardan birinci cemrenin (küçük şeytan) hemen yakınındadır. Aralarında Hz. Mûsâ'nın da yer aldığı yetmiş nebînin mescidin inşa edildiği yerde namaz kıldığı (Fâkihî, IV, 269; Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XI, 452; Hâkim, II, 653), **yetmiş peygamberin kabrinin burada bulunduğu** (Fâkihî, IV, 266; Taberânî, el-MuǾcemü'l-kebîr, XII, 414) şeklindeki rivayet hadis olarak nakledilmektedir. **Rivayete göre Hz. Âdem de burada medfundur** (Fâkihî, III, 208; IV, 271; İbn Asâkir, VII, 458). "Ancak üç mescid için (Mescid-i Harâm, Mescid-i Nebevî, Mescid-i Aksâ) bunların içinde ibadet etmek amacıyla yolculuğa çıkılır ..." hadisinin bir rivayetinde bunlardan biri olarak Mescid-i Hayf zikredilmişse de (Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, V, 211) Buhârî sened zincirindeki kopukluğa dikkat çekip bu rivayeti tenkit etmiştir (et-Târîḫu'l-kebîr, III, 210). **Birçok peygamberin bu mekânda ibadet ettiğine dair rivayetler buranın eskiden beri bir ibadet yeri olduğunu göstermektedir.** Resûl-i Ekrem de bu yerde namaz kıldıktan sonra insanlara hitap etmiştir. Hac mevsiminde bazı âlimlerin bu mescidde toplanıp ilmî münazaralar yaptıkları (Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakī, I, 136; Heysemî, IV, 4), Ahmed b. Hanbel'in, minaresine dayanıp hadis ve fıkıh dersleri verdiği kaydedilmektedir (İbn Asâkir, V, 296).]

73. بالدُّنَى لا تَطْمَعَنْ في مَصْرِفي

عنُهَا فضلاً بما في مِصرَفي

[Zevkinde, sıkıntısında ganimet bildiğim "Hayf' ve "Melel" mevki'lerinden ayrılmak için dünyâların lezzetleri beni hırslandıramaz.]

74. لو ترى اينَ خَمِيلاَتُ قُبا

وتَراءَيْنَ جَمِيْلاَتُ القُبَي

[Ey şaşkın! Sana aşk lezzeti nasîb olsa da mübârek Kubâ mevki'inin latîf ağaçlarına ve nazarları üzerine çeken nârin kaftan ile arz-ı endâm eden sevgililere,

75. كُنْتَ لا كُنْتَ بِهم صبّاً يَرَى

مُرّ ما لاقَيْتُهُ فيهِمْ حُلَي

kalbi meftûn eden bir bakış atmayı arzu etsen, bendeki ayrılık ve gurbetin acısını pek tatlı görürdün.]

76. فأَرِحْ مِنْ لَذْعِ عَذْلٍ مِسْمَعَي

وعنِ القلبِ لِتلكَ الرّاء زَي

[Ey idrâksiz! Artık beni rahat bırak. Sövüp saymalarının yanık yarası ile aklımın kulağını yakma. "Râ"yı "zâ"ya çevirmekle gönlümün alışılagelmiş gamından acılarını götür.]

77. خَلّ خِلّي عنكَ ألقاباً بِها

جيء مَيْناً وانْجُ مِنْ بدعِة جَي

[Ey yalancı övünme ile meşhur olan (جي) kabilesine mahsus bid'atten kurtulmak istersen, adlandırılmayı hak etmediğin isimlerle ve lakaplarla övünme.

78. وادعُني غيرَ دَعِيٍّ عَبْدَها

نِعْمَ ما أسمو بِه هذا السُّمَي

O uğruna âlem fedâ edilecek sevgilinin kulu kölesi olduğumu i'lan edecek isim ile çağrılsam işte o zaman bir yücelik kazanmış olurum.]

79. إن تَكُنْ عبداً لها حقّاً تَعُدْ

خَيْرَ حُرٍّ لم يَشُبْ دَعْوَاهُ لَي

[O gönül aldatan sevgiliye gerçek kulluğa çalış ki, hayırlıların en hayırlısı olasın. Kulluk da'vâsını bile bile inkâr ederek katıp karıştırma. Zira aşkın kanûnunun her kelimesi mutlak teselli vermeyi emr eder.]

80. قوتُ روحي ذِكْرُها أنّى تحُو

رُ عن التّوقِ لِذِكْري هَيِّ هَي

[O kıymeti âlemlere bedel sevgilinin adının anılması rûhun gıdâsıdır. Ey kalb! Seni türlü türlü şevklerle, nûrunun inmesiyle seni vecde getiren, içine ferahlık veren zikrinden bir ân uzak kalma.]

81. لستُ أنسى بالثّنايا قولَها

كل مَن في الحيّ أسرَى في يَدي

[Sevgi kabîlesinde ne kadar aşkın esirleri varsa tamamının güvenilmez elinde zayıf düştüğüne dâir bir dağ başında vaki' olan sevişme hallerimizi hâlâ unutmadım.]

82. سَلْهُمُ مُسْتَخْبِراً أَنفُسَهُم

هل نَجَتْ أنفُسهُمْ مِن قبضتي

[Sevginin haberlerini veren aşk kabilesinin reislerine sorunuz ki, Onların nefisleri tutuşumdan nasıl kurtulacaklar. (Azarla karışık âşk sözleri henüz kulağımdan çıkmadı.)]

83. فالقَضَا ما بينَ سُخْطِي والرّضى

مَنْ لهُ أُقْصِ قَضَى أوْ أدْنِ حَيِ

[**"Kazâ ve kader, hiddet ve rızâmın arasındadır. Kimi uzaklaştırırsam yokederim, kimi yakınlaştırırsam ona hayat veririm."** Kahreden ifadesiyle kederden başı dizlerine düşmüş kabileyi korkuttuğu zamanın dehşeti hâlâ kalbimden gitmedi.]

84. خاطِبَ الخَطْبِ دعِ الدّعوى فما

بالرُّقَى ترقى إلى وَصْلِ رُقَي

[Aşk yolunda bu davanın terkinden başka çare yoktur. **Büyü ve sihir ile o cihânı süsleyen sevgilime ulaşmak**

mümkün olmaz. Akıl ve fikirden geçmeli de ondan sonra ona varmaya tâlib olmalı.]

85. رُحْ مُعافىً واغتنِم نُصْحِي وإنْ
شِئْتَ أن تهوَى فَلِلبَلْوَى تَهَي

[Emniyet ve esenlik içerisinde git, vefâlı nâsihatlerimi ganîmet bilen ol. Dileğin âşık olmaksa in belâsına hazırlan.]

86. وبِسُقْمٍ هِمْتُ بالأجفانِ إنْ
زانهَا وَصْفاً بِزَيْنٍ وبِزَي

[Mahmûr gözlerini zînetlendiren hastalık beni hayrân etti. Kalbi meftûn edenin süzgün bakışlarına tahammül her âşıkın kârı değildir.]

87. كَمْ قتِيلٍ من قَبيل ما لَهُ
قَوَدٌ فِي حُبّنا مِن كلّ حي

[Aşk yolunda hayatı yok sayanların kanı boşa gider. Aşk kabîlesinin her kısmından keskin kılıcımız olan imizle öldürülenler için kısas yoktur.]

88. بابُ وَصْلي السّأْمُ من سُبلِ الضّنى
مِنْهُ لي ما دُمْتَ حيّاً لم تُبَي

[Hakîkat şehrine ulaşmak, üzüntü ve sıkıntı yolundan geçmeye ve emniyet kapısından yokluğa girmeye bağlıdır. Mademki var olmaya arzun vardır, emin ol ki o kapıdan henüz geçmedin.]

89. فإنِ استَغْنَيْتَ عن عِزّ البَقا

فإلى وَصلي ببذلِ النفسِ حَي

[İçinde bulunduğun kıymetli hâlin devamından, dünyanın lezzetinden uzak durmaya azmin var ise, tecellî eden nûrlarıma hakîkî ve ebedî bir kavuşma için nefsinle gayret etmeye azm et.]

90. قُلْتُ روحي إنْ تَرَيْ بَسطَكِ في

قَبْضِها عِشْتُ فرأيي أن تَرَي

[Rızânın tahsili ve ferahlık, sıkıntı içindeki rûhuma bağlı ise beni o hayat veren lutfunla ihyâ et. Bana ait bütün süsler, âşıkların doğru düşünceleri içinde tüketilmiştir.]

91. أيُّ تعذيبٍ سوى البُعْدِ لنَا

منكِ عذبٌ حبّذا ما بَعْدَ أي

[Uzaklığın ve ayrılığın azâbından başka her türlü acıların tatlılık veren aşk zevkleridir. Kavuşmanın lezzeti ile tadı damağında kalmış arzulu kalp, kırılıp acı çekerek azâp duymaz.]

92. إن تَشَيْ راضيةً قَتْلي جوىً

في الهَوى حَسبي افتخاراً أن تَشَي

[Şiddetli üzüntü ve arzu aşk savaşında öldürülmeyi gerektiriyorsa aşk ve sevgi âleminde bununla övünmek bana yeter.]

93. ما رأَتْ مِثلَكِ عَيْني حَسَناً

وكَمِثلي بكِ صَبّاً لم تَرَي

[Doğruyu gören gözümle, güzellik ve kıymette denginizi nasıl görmediysem, insâf ediniz ki siz de benim gibi sâdık âşık görmediniz.]

94. نَسَبٌ أقرَبُ في شرْعِ الهَوَى

بينَنَا من نَسَبٍ من أَبَوي

[Aşkın kanunu gereğince o âlem değerindeki sevgili ile aramızdaki irtibat anne baba bağı ile oluşan akrabalıktan daha yakındır.]

95. هكذا العشق رضيناه ومَنْ

يأتَمِرْ إن تأمري خيرُ مُرَي

[Boyun eğip itaat ettiğimiz meclisin büyük hükmü aşk işte böyledir. Aşkın kanununun emirlerine uyanlar insanların en hayırlısı olurlar.]

96. لیتَ شعري هل كفَى ما قد جَرَى

مُذْ جرى ما قد كفى من مُقْلَتِي

[Acaba aşk macerasının anlaşılmasına, gözlerimden akan hasret gözyaşları yeterli midir?]

97. حاكِياً عَينَ ولِيٍّ إن عَلاَ

خَدَّ رَوضٍ تَبْكِ عن زهرٍ تُبَي

[Hasretin gözyaşı damlaları bahar bulutları tazeliğinde güzel kokulu bir gönül süsleyen bahçede gülen çiçeklerin gözlerinden dökülen sevinç gözyaşlarına benzer.]

98. قد بَرى أعظَمُ شوقي أعظُمي

وفَني جِسمِيَ حاشا أصغرَي

[Keskin kılıç şevkimin kemiklerini yonttu. Tahammül edilemeyen aşk yokluğa karışmış varlığımı büsbütün yok etti. Allah'a hamd olsun ki henüz, sevginin yakmasıyla yanacak bir kalbe ve aşkın acısından şikâyet etmeye cesareti olmayan bir dile sahibim.]

99. وتَلاَفِيكِ كُبُرْئِي دونَهُ

سَلْوَتي عنكِ وحظّي منكِ عَي

[Allah'a hamd olsun, bunların sevgi ile devamı ve varlığı, sadece şefaat sahibi Vâcibü'l-Vücûd'un lütufları ile oldu.]

100. شافِعي التّوحيدُ في بُقْيَاهُما

كان عندَ الحبّ عن غير يَدَي

[Gönlü teselliye bağlı olan kalbin şifâsının telafisi imkânsızdır. Artık anlaşılıyor ki, senden nasîbim yorgunluk ve sıkıntıdan başka bir şey olmayacak.]

101. ساعدي بالطّيف إن عَزّتْ مُنىً

قِصَرٌ عن نَيْلِها في ساعدَي

[Hasret çeken hayâle kolaylıkla müsâade eden, kavuşmanın kıymeti ise de, o şerefli arzuya kısa kolum yetişmiyor.]

102. شامَ مَن سامَ بطرْفٍ ساهرٍ

طيْفكِ الصّبحَ بألحاظٍ عُمَي

[Uykusuzlukla yorgun düşen gözlerle hayâlinizin şimşeğine bakma arzusu, kör olanın sabahın ışıklarını görmek istemesi gibidir.]

103. لو طَوَيْتُمْ نُصْحَ جارٍ لم يكُنْ

فيه يوماً يألُ طَيّاً يالَ طي

[Ey Tayy kabîlesi! Saygı değer komşunuzun nasihatlerini reddetmeye yakın olduğunuz farz edilse, nasihâtın yayılması hususunda şimdiye kadar ki bilginize ters olur. Siz böylesi kusurlardan uzaksınız.]

104. فاجْمعوا لي هِمَماً إن فَرّقَ الدْ

دَهرُ شَمْلي بالألى بانُوا قُضَي

[Teselliyi gerektiren üzüntülü kalbi olan selvi boylu sevgililer uzak ve ayrı kaldılar. Uygunsuz tâlih perîşân olan aşkımın hâlini, onlar gibi ayrı ayrı ve perîşân etti. Tasalı gönle yardım eden yok mu?]

105. ما بِودّي آلَ مَيٍّ كانَ بَث

ثُ الهوَى إذ ذاكَ أودى ألَمَي

[Aşk derdini duyurmak ve açığa vurmak istemem, zirâ aşkı gizlemekten çektiğim gönül azabı bana yeterli gelmektedir.]

106. سِرُّكُمْ عِنْديَ ما أعلَنَه

غَيْرُ دمعٍ عَندَ ميٍّ عن دُمَي

[Kanlı gözyaşlarından ibaret olan aşk sırrınızı, kanlı gözyaşım ve "andem" [Kanı durdurmak için kullanılan bir çeşit reçine.]ile birlik ederek sızarak ifşâ ederse ona karışamam.]

107. مُظْهِراً ما كنتُ أُخْفي من قَدِي

مِ حديثٍ صانهُ منّيَ طَي

[Tayy Kabîlesi'nden korunması için bana verilen bazı eski sırları bile galiba hasret gözyaşları açığa çıkaracak.]

108. عِبْرَةٌ فَيْضُ جُفوني عَبْرَةً

بِيَ أن تجريَ أسعى واشِيَ

[Garîbdir ki, gözlerimden akan hasret gözyaşları, sırlı hâli açığa çıkararak bana rekabet ediyor.]

109. كادَ لولا أدمُعي أستَغْفِرُ اللْ

لَهَ يَخْفَى حُبُّكُمْ عن مَلَكِي

[Akan gözyaşları duyurmayı gerektirmeseydi, aşkımızın sırlarını her hâlimi gören iki meleğimden gizlemek dahî uzak bir ihtimal değildi.]

110. صارِمي حَبلِ وِدادٍ أحكَمَتْ

باللّوَى منه يَدُ الإنصافِ لِيَ

[Ey insâf sahibi olmakla bükülerek desteklenmiş ve güçlendirilmiş olan sağlam ipi, aşkımı kesen merhametsizler.]

111. أتُرى حَلَّ لكُمْ حَلُّ أَوَا

خي رُوى وِدٍّ أُواخي منهُ عَيِ

[Türlü türlü meşakkatini çektiğim sevginin düğümünü çözmek size helâl mi oldu zannediyorsunuz.]

112. بُعْدِيَ الدّارِيّ والهَجْرَ عَلَيْ

يَ جَمَعْتم بَعدَ دَارَيِ هِجْرَتِي

[Ömrüm boyunca iki defa gurbet sıkıntısı ile çok eziyet çekmiştim. Evimden ve kalbimden ayrılmakla beni terk edilmiş vaziyete koyan cefânız o azapları geçti.]

113. هَجْرُكُمْ إن كانَ حتماً قَرِّ بوا

مَنزِلي فالبُعْدُ أسوا حالتَي

[Kesinlikle bana hicranınızı çekmek gerekiyorsa, bâri size yakın bir mekânda bulunmama müsâade ediniz. Zirâ hem ayrılığın hem uzaklığın azâbını çekmek gerçekte çok zordur.]

114. يا ذَوي العَودِ ذَوى عُودُ وِدا

ديَ مِنكُمْ بعدَ أن أينَعَ ذَي

[Nisan bulutu gibi gönül almanızla yeşillik ve tazelik kazanan aşk derdi solmaya ve kurumaya yüz tuttu. Nimet sahipleri, gül rûhluların aşk besleyen tabiatlarına münasip olan bu mudur?]

115. يا أُصَيْحَابِي تمادى بَينُنا

ولِبُعْدٍ بينَنا لم يُقْضَ طَي

[Ey gâm ve kederi defeden dostlarım! Uzaklık ve ayrılık devam etti. Bu acı zamanın sona ermesi kolay olmayacak mı?]

116. عَهْدُكُمْ وَهناً كَبَيْتِ العنكبو

تِ وعهدي كقَليبٍ آدَ طَي

[Muhabbet yolundaki sözünüz, kuvvetsiz ve zayıf örümcek yuvasına ve benim o yolda ki sözüm ve yeminim ise taş kuyuya benzer.]

117. عَلِّلُوا روحي بأرواحِ الصَّبا

فَبِرَيّاها يعودُ الميْتُ حَي

[Latifeleri teselli veren ve hoş kokusu ölüye hayat veren "sabâ" rüzgârı ile kırık ve zayıf kalbi ferahlandırınız.]

118. ومتَى ما سِرَّ نَجْدٍ عَبَرَتْ

عَبَّرَتْ عن سِرِّ مَيٍّ وأُمَيّ

[O hoş koku "Sırr-ı Necid" denilen yerden geçmiş ise elbette kalbi meftûn eden sevgilimden birçok haberler getirmiş olacaktır.]

119. ما حديثي بحديثٍ كم سَرَتْ

فأسرَّتْ لِنَبِيٍّ من نُبَيْ

[Rüzgârlardan haber aldığım boş yere zannedilmesin, cihânı seyreden sabâ rüzgârı bir "Nebî-i Zîşâna" dahî haber ulaştırmıştı.]

(Yûsuf sûresindeki "Ben muhakkak Yûsuf'un kokusunu alıyorum" âyet-i celîlesine imâlı olarak işaret ediyorlar.)

120. أيْ صَباً أيَّ صِباً هِجْتِ لنا

سَحَراً من أينَ ذَيّاكَ الشُّذَي

[Ey kalbi kıvılcım saçan, garip tahammülsüz bir sevdâ ile heyecanlanan "sabâ rüzgârı"! Bu hoş koku sana nereden geliyor?

121. ذاكَ أن صافحْتِ رَيّانَ الكلا

وتحرّشْتِ بِجُوذانِ كُلَي

Galiba Nisân bulutu ile suya kanmış olan o taze çimenlerle musâfaha ve o ferâhlık veren vâdîlerin iki yanındaki nilüferlerle kaynaşarak bu âşık aldatma özelliğini elde ediyorsun. Her esinti de bir feyz ile dolu tesir var.

122. فلِذَا تُرْوي وترْوي ذا صدىً

وحديثاً عن فتاةِ الحيّ حَي

Bir defasında gönlü sevgiliye susamış susuzların, sevgiliye kavuşmakla leziz bir su içmiş gibi hayat veren tadı bularak suya kanmış olmaları ve bir defasında da "Hayy" kabîlesinin bahçesindeki taze fidanlar gibi, gümüş bedenli güzelleri sözlerin yerine ulaşmasıyla âşıkları mesrûr ve sevinçli ediyorsun.]

123. سائلي ما شَفّني في سائِلِ الدْ

دَمعِ لو شئتَ غنىً عن شَفَتي

[Ey soru soran, maksad, hasretten gözyaşı akıtıp güçsüz düşen zayıf bedenimden bilgi almak ise beyân edilen hâllere akıtılan ayrılık gözyaşları yeterlidir. Başka külfete ne gerek var.]

124. عُتْبُ لم تُعتِبُ وسلْمى أسلَمَتْ

وحَمَى أهلُ الحِمى رؤيَةَ رَي

[Serzenişler beni ikaz ve konuşmaktan ferâgat ettirmedi. (Selma) her türlü tehliklere teslîm etti. Gözleyicinin kıskançlıkla rekabet içerisinde saklasada (Ruy) (Güzel yüzlü sevgilim)'in görmeme engel olamadı.

125. والتي يَعنو لها البدرُ سَبَتْ

عَنْوَةً روحي ومالي وحُمَي

[O kadar garip görülmesin! Malımı ve rûhumu, zorla esîr eden ve emreden o cihânı süsleyen sevgili, dolunayları güneş gibi cemâline boyun eğip eğilmeye mecbûr eden bir nâdir rûzgârdır.]

126. عُدْتُ مِمّا كابدَتْ مِن صدّها

كبدي حِلفَ صَدىً والجفنُ رَي

[Ciğerim ayrılığın alevi tesiriyle susuz, susuzların suya kanmaları için gereken gözlerimin hasretle akıttığı gözyaşlarıdır.]

127. واجِداً منذُ جَفا بُرْقُعُهَا

ناظِري من قَلْبِهِ في القَلْبِ كَي

[Kâinâtı yakan güzelliğini örttüğü ve gizlediğinden beri, örtüsünün aksi olan akrep şerlilerin kalbini yaralıyor.]

128. ولنا بالشِّعبِ شَعْبٌ جَلَدي

بَعْدَهُمْ خان وصبري كاءَ كَي

[Temiz suları hoş bir sesle akıtan o ferahlık veren derenin çevresine çadır kuran bir büyük kabîle ile yakınlık bana kuvvet ve güç verdi. Ne zaman ki, ayrılık ve uzaklık ortaya çıktı işte bu hâle geldim.]

129. حَلَفتْ نارُ جَوىً حالفَني

لا خبَتْ دونَ لِقَا ذاكَ الخُبَيْ

[Tutkun ateş saçan kalbin alevli aşk ateşi, o gönlü meftûn eden sevgilinin hoş çadırına kavuşmadıkça sönmeyeceğine yemîn etti.]

130. عِيسَ حاجي البيت حاجي لو أُمَكْ

كَنُ أَن أضوي إلى رَحِلكِ ضَي

[Ey âdil Rabb-i Celîl'in evini hac edenlerin bahtiyâr devesi! Ayaklarının ardına sığınır peşinden giderdim

131. بل على وِدّي بجَفْن قد دَمي

كنتُ أسعى راغباً عن قَدَمَي

Bedenimin kuvveti olsa ayaklarımla değil, şu kanlı, yaşlı gözlerimle çalışarak seninle olmayı tercih ederdim.]

132. فُزْتِ بالمسْعى الذي أُقْعِدتُ عن

هُ وعاويكِ لهُ دونيَ عَي

[Ey bahtiyâr deve! Ben seninle beraber olmaktan mahrûmum. Sen selâmet ve kurtuluşa erdin.

Ne yazık ki, seni sevk eden o gönül aldatan sevgili dahî, o yerleri bensiz seyrediyor ve dönüyor.]

133. سيء بي إن فاتَني مِن فاتِني الْ

خَبْتِ ما جُبْتُ إليه السَّيَّ طَي

[Zümrüt renkli, iki hoş dağ arasında oturan aşk büyücüleri için gittiğim bu kadar uzak mesafeli yol, ulaşmayı netice vermezse ne kötü talih.]

134. حاظِري من حاضِري مَرْمَاكِ با

دي قضاء لا اختيارٌ لِيَ شَي

[Bâhtiyar devenin yükünü atacağım yerde bulunanlardan mahrûm kalışım isteyerek olmayıp kazâ eseri ve kadere mağlup olup zayıf düştüğümdendir.]

135. لا بَرى جَذبُ البُرَى جِسْمَكِ واعْ
تَضْتِ من جدبِ البَرى والنأيِ بَي

[Ey bahtiyâr deve, dizginini çekmek, cismini yaralayıp zayıf düşürmesin. Bitkilerin ve suların kıtlığından sıkıntı çekme. Yolun uzaklığına bedel semiz ve dolu ol.]

136. خَفّفي الوَطْءَ ففي الخَيْف سَلِمْ
تِ على غَيْرِ فؤادٍ لم تَطَي

[Ey bahtiyâr deve, selâmetle Mescid-i Hayf'a ulaşırsan son derece sakınarak ayağını at ki, her adımında hüzünlü kalbime bir yara açıyosun.]

137. كان لي قلبٌ بِجَرْعَاء الحمى
ضاعَ منّي هل لهُ رَدٌّ عَلَيّ

[O uğruna kâinât fedâ edilecek sevgiliye mesken olan (بِجَرْعَاء الحمى)'de zarar gören kalbin iâdesi acaba mümkün olur mu?]

138. إن ثنى ناشدْتُكُمْ نِشْدانَكُمْ
سُجَرائي لِيَ عنهُ عَيُّ عَي

[Ey Ehilla (Dostlar) ! Mahzun kalbi arayıp "acz ve ta'b" içinde mi kalıp sormadınız. Yoksa Dilinizde kekemelik mi var?

139. فاعهَدوا بَطْحاء وادي سَلَمٍ
فهْيَ ما بينَ كَدَاءٍ وكُدَي

Arama lütfunda bulunursanız (بَطْحاء= Medîne-i Münevvere'de bir dere)'da vâdi-i (سَلَم) denilen o hoş sahrânın türlü türlü çiçekleriyle donatılmış göz alan كَدَاءٍ وكُدَي tepelerinin (Mekke-i Mükerreme'de iki dağ isimleridir) arasında bulursunuz.]

140. يا سَقى اللهُ عقيقاً باللّوَى
ورَعَى ثَمّ فريقاً مِن لؤي

[Çölde rüzgârın tazyîkiyle büklüm büklüm olarak havaya doğru çıkan ince kumların, göz alan "akîk vâdi"sini, Cenâb-ı Hakk rahmet bulutuyla sulasın ve orada oturmakla oraya şeref veren "Lüey" kabilesini himâyet-i sübhâniyesi ile her ârızadan korusun.]

141. وأُوَيْقَاتٍ بِوادٍ سَلَفَتْ
فيهِ كانت راحَتي في رَاحَتَي

[O vâdide geçen hoş zamanları anmaktan her zaman çok lezzet alırım. Zirâ şimdi kaybolan rahat ve huzur ipinin ucu o zaman elimdeydi.]

142. مَعْهَدٍ مِن عهْدِ أجفاني على

جيدِهِ مِن عِقْدِ أزهار حُلَي

[O vâdiye gölge olan fidanlar gözlerimden yaşlar akıttığım hoş zamanlarda hoş çiçeklerle donanmış bir gerdânlıkla güzelliğini ortaya koyardı.]

143. كَمْ غديرٍ غادَرَ الدّمعُ بهِ

أَهْلَهُ غيرَ أُلي حاج لِرَي

[Daima akan, hasret ve aşk gözyaşlarından koca bir nehir bile oluştu. Aşk vâdisinin susuzluğunu elbette dindirecektir.]

144. فَثَرَائِي مِن ثَراهُ كان لو

عادَ لي عفّرْتُ فيه وجنَتَي

[Âh o vâdiyi ziyaret etme şerefi geri gelse de toprağına iştiyâkla alnımı sersem.]

145. حَيِّ رَبْعِيّ الحَيا رَبْعَ الحَيا

بأبي جِيرَتنا فيه وَبِي

[Ey bahar mevsiminin gezinen bulutu! Hayâ ve günahsızlığın karar kıldığı yer olan o mübârek vâdideki vefâlı komşularımıza, husûsî tahiyyâtımızı ve ayrılık günlerinin devam ettiğini bildir ve anlat.]

146. أيّ عَيش مَرّ لي في ظِلّهِ

أسَفي إذ صارَ حظّي منهُ أَيْ

[Hani o vâdînin hoş ağaçları sâyesinde geçen sevinçle yaşanan günler ne oldu? O zamânın artarak geçen zevklerinin yerine tessüfler, hasretler mi kalacak?]

147. أيْ ليالي الوصلِ هل من عودَة

ومن التعليلِ قولُ الصَبّ أَي

[Buluşma gecelerinin geri dönmesi mümkün mü? Zavallı âşık, geçmişi hatırlamakla teselli olmaktan, gönlünün meftûnluğunu avutmaktan, kendi kendini aldatmaktan başka ne yapsın!]

148. وبأيِّ الطُرْقِ أرجُو رَجْعَها

رُبَّما أقضي وما أدري بأي

[Ömrüm sona eriyor. Buluşma gecelerinin geri dönmesinin hangi ümit yoluyla mümkün olabileceğini hâlâ bilmiyorum.]

149. حيرَتي بينَ قضاءِ جيرَتي

من ورائي وهوى بينَ يَدَيْ

[Ey vefâlı komşularım! Sonsuz bir hayret içinde bulunduğumu garip görmeyiniz. Arkamdan iyi bir gözetleyici olan ölüm beni takip etmekte olduğu halde önümdeki yolda dahî çeşitli tehlikeler ortaya çıktı.]

150. ذهبَ العُمْرُ ضياعاً وانقضى

باطلاً إذ لم أَفُزْ مِنْكُمْ بشيْ

[İnsaf ediniz. Âşık olduğum can bağışlayan iltifâtınıza mazhariyet mümkün olmayacaksa, hayatım ziyân olmuş ve beyhûde sona ermiş olacak.]

151. غيرَ ما أوليتُ من عِقْدي ولا

عِترَةِ المبعوثِ حقاً من قُصَيّ

[Allah'a hamd olsun, en yüksek makamının kapısı, günahkârların sığınacak yeri olan, mukaddes hayırlı nesle dâhil olmakla gururlanan zayıf kalbim, iki dünyada kurtuluş sermâyesi olarak, bağışlanma ve merhametin sebebi Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem olacağını, ona olan aşkı ile ümit etmekte, teselli olmakta ve mutluluk duymaktadır.]

Kaynak:

- FATİH GÜLLÜCE, Mehmed Nâzım Paşa'nın "İbn Fârid Tercümesi Ve Şerhi" -Metin Ve İnceleme- Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı 2008 İstanbul

- Y. Seracettin BAYTAR, İBNU'L-FÂRİD, HAYATI VE DİVÂNI, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, 2008, Erzurum

- Erişim: http://www.afdhl.com/poem/text-12961.html